

BIOLOOG JOSÉ KOK:

‘Wij zijn verantwoordelijk voor het welbevinden van de dieren’

José Kok, hoofd dierv verzorging in Ouwehands Dierenpark, wordt vooral door kinderen veelvuldig herkend als ‘die mevrouw van de tv’. ‘Niet zelden zie ik in zo’n kind een bioloog in spe. Misschien dat ik die belangstelling kan stimuleren door de missie van de dierentuin te vertellen. Daar doe ik het voor.’

TEKST RENÉ DIDDE FOTOGRAFIE MARIJE KUIPER

Een lome zomerse dag in Rhenen. Nederland viert ‘coronavakantie’. Bij de ingang van Ouwehands Dierenpark staat een lange kronkelende rij voor controle van de online aangeschafte kaartjes. De twee reuzenpanda’s uit China zijn een topattractie, zeker sinds de dieren begin mei dit jaar een jong kregen. ‘Maar José is ook een ster’, zegt de receptioniste als ik naar het hoofd dierv verzorging vraag. José Kok, in 1986 afgestudeerd als biologe aan de Landbouw Hogeschool, weet alles van grote beren, inclusief de reuzenpanda.

In 2017 kwamen de jonge panda’s, vrouwtje Wu Wen en mannetje Xing Ya, na lang onderhandelen vanuit China naar Rhenen. Er werd een verblijf van koninklijke allure voor het tweetal gebouwd, geheel in pagodestijl, met meerdere verdiepingen en verblijven en in de kelder een kraamhol. Een plein en een stuk

Chinese muur completeren het pandapaleis. Vandaag hangt mannetje Xing Ya voor de ogen van honderden toeschouwers bijna bewegingsloos in een boom. De jonge moeder Wu Wen bevindt zich nog in het kraamhol en daar mag niemand bij. Maar via een enorm scherm zien de bezoekers een heel kleine reuzenpanda liggen op de buik van de moeder, die er minstens zo relaxed bij ligt als de vader een paar verdiepingen hoger.

TELEVIZIER-RING

De receptioniste heeft gelijk. Als we rondlopen in de dierentuin, gaan veel blikken naar José Kok. ‘Dat is die mevrouw van de televisie’, klinkt het meermaals. José Kok ‘in het wild’ praat onverstoort door, maar ze ontkomt er niet aan. Tijdens de rondleiding wordt ze twee keer gevraagd om op de foto te gaan. Die sterstatus dankt Kok aan haar

optredens in het Jeugdjournaal en in de serie Het echte leven in de dierentuin (NPO 1), waarvan net voor de zomer het tweede seizoen werd afgesloten en dat werd genomineerd voor de Gouden Televizier-Ring.

‘Daarin laten we het gedrag van dieren in de dierentuin zien en de maatregelen die we treffen voor hun welzijn’, vertelt Kok. ‘Door kinderen word ik herkend van de tv-serie en het Jeugdjournaal. Die aandacht is voor mij niet belangrijk. Het gaat er mij om dat ik niet zelden in zo’n kind een bioloog in spe zie. Misschien dat ik die belangstelling kan stimuleren door de missie van de dierentuin te vertellen. Daar doe ik het voor.’

Kok ziet het als een missie om de dieren ‘ambassadeur’ te laten zijn voor hun soortgenoten in het wild, wier voortbestaan onder druk staat. ‘Dat kan alleen als ze soorteigen gedrag laten zien en dus goed worden >

José Kok, hoofd Dierverzorging in Ouwehands Dierenpark, bij het pandaverblijf.

José Kok en collega brengen voedsel in het buitenverblijf van de reuzenpanda's in Ouwehands Dierenpark.

verzorgd in goede verblijven', zegt Kok. Ze kwam in 1994 na een advertentie in de krant als 'bioloog-educator' bij Ouwehands in dienst en mocht gelijk aan de slag met de educatieve invulling van Het Berenbos, een 2 hectare groot opvangbos voor bruine beren die in het verleden mishandeld zijn. Er staat zo'n lange rij voor de ingang van Het Berenbos dat Kok de ordedienst belt om mensen te manen afstand te houden. 'We werken met tijdsloten om bezoekers over de dag te spreiden. We mogen op elk moment van de dag 2500 bezoekers hebben.'

Bevestigen de bezoekersaantallen de populariteit van de dierentuin – met dank aan de reuzenpanda's?

'Reuzenpanda's doen iets met mensen. Die gaan nadenken over het lot van deze soort. Mijn motto is 'bewondering door verwondering': kennis resulteert in respect voor de natuur. Niet alleen de leefomgeving van de

panda's, maar die van vrijwel alle dieren hier wordt bedreigd. Daar willen wij wat aan doen. Ouwehand Zoo Foundation draagt ruim een miljoen euro per jaar bij aan bescherming van leefgebieden van soorten die hier in de dierentuin leven, inclusief de reuzenpanda. Wij bootsen hier hun habitat zo goed mogelijk na en we fokken met de dieren.'

Waar dienen de fokprogramma's voor?

'In fokprogramma's wisselen we dieren uit met andere dierentuinen om de genetische diversiteit hoog te houden en inteelt te voorkomen. We voeren veel overleg met de internationale natuurbeschermingsorganisatie IUCN, dé organisatie achter de rode lijsten van bedreigde diersoorten. We brengen hun werk onder de aandacht van onze bezoekers. Het doel is de soort in stand te houden. Zie het maar als een reservepopulatie voor de dieren in het wild.'

Maar wil je bijvoorbeeld de bedreigde reuzenpanda redden, dan moet toch ook de aantasting van het biotoop stoppen?

'Natuurlijk ligt de oorzaak van de malaise met de reuzenpanda in de groei van de Chinese economie en de bevolking, in de aanleg van snelwegen, spoorlijnen, stuwdammen en de enorme uitbreiding van het stedelijk gebied. Ik ben daar kritisch over. En ik ben blij dat de Chinese president Xi Jinping de reuzenpanda heeft omarmd als symbool voor China en heeft bevolen ze te beschermen. Wij dragen bij door samen met het Wereld Natuur Fonds groene corridors voor de reuzenpanda's aan te leggen waardoor geïsoleerde leefgebieden met elkaar worden verbonden. De populatie in het wild groeit!

'Gedurende de vijftien jaar dat wij Wu Wen en Xing Ya lenen, moeten we elk jaar een miljoen dollar aan China betalen. We hebben ons ervan vergewist dat 85 procent van dat bedrag in China wordt besteed aan onderzoek,

‘De bezoekers betalen ook voor al het onderzoek. Ik vind dat een goede zaak’

bescherming van het habitat – waar veel meer soorten van profiteren – en aan uitzetten in het wild. We halen die miljoen dollar én de investering in de reuzenpanda-tempel terug uit de kaartverkoop en merchandising. In feite betalen de bezoekers ook voor al het onderzoek. Ik vind dat een goede zaak. Ik ben geen bioloog op geitenwollensokken. Ik wil met groene business diersoorten redden.’

De Partij voor de Dieren spreekt van ‘aantasting van het welzijn van dieren’ en wil een einde aan ‘de huidige vorm van dierentuinen’.

‘De Partij van de Dieren laat zich helaas niet door ons – en door geen enkele andere Nederlandse dierentuin – informeren over de rol van dierentuinen bij de natuurbescherming. Op uitnodigingen gingen ze tot op heden niet in. Ze zouden enthousiast worden over wat wij hier doen voor de dieren en het voortbestaan van de soort.

‘Vorig jaar nog leverden we foto’s van onze ijsberen voor de ontwikkeling van een methode om ijsberen in het wild te herkennen. Dit is waar ik het voor doe! Informatie uit de dierentuin wordt gebruikt voor bescherming van de soorten in het wild.’

Waarom ging je zelf biologie studeren?

‘Wij verhuisden toen ik 11 jaar was naar Oostburg in Zeeuws-Vlaanderen. Daar heeft mijn liefde voor de natuur gestalte gekregen. Ik leerde koeien melken, schapen scheren, was veel op het strand en ik was betrokken bij een lokaal natuurbeschermingsprojectje. Biologie studeren lag voor de hand.’

Waarom in Wageningen?

‘Het mooie aan de studie in Wageningen

was de keuzevrijheid. Naast de verplichte biologievakken heb ik bijvoorbeeld epidemiologie gedaan. In mijn huidige werk komt het logisch redeneren op basis van feiten me nog altijd goed van pas.

‘Ik vind het nog steeds leuk in Wageningen, sinds een tijdje woon ik er weer. Het is een kleine stad in een prachtige omgeving. De universiteit geeft het een wereldse ambiance, heel erg multi-culti bovendien. Eigenlijk is het nog steeds het gevoel dat ik had toen

ik het najaar van 1977 na een mislukt jaar Nederlands in Utrecht met de bus de stad binnenreed, het Bijenhuis zag met zijn honingverkoop, swingen op Unitas, met het basketbalteam naar Loburg en Troost, die sfeer van ‘ja, hier moet ik zijn’.’

Heb je de droombaan die je als student voor je zag?

‘Een droombaan vind ik niet het goede woord. Ik heb ontzettend leuk werk met veel vrijheid die me in staat stelt om aan mijn droom te werken: in stand houden van de natuur met daarin een plaats voor de mens. Maar er is ook het ethisch dilemma: dieren in gevangenschap houden. Dat draag ik altijd bij me. Dagelijks is er de vraag: op welke manier kunnen wij op een voor ons verantwoorde wijze de dieren houden, waardoor ze hun ambassadeursrol kunnen vervullen. Hoe kunnen we de verblijven verbeteren waardoor ze soorteigen gedrag zoals klimmen, graven, zwemmen uitoefenen. Is de groepssamenstelling goed, hoe kunnen we partnerkeuze verbeteren? Zo hebben we een dating volière voor jonges gieren.

‘Ook vinden er soms hartverscheurende gebeurtenissen plaats, zoals de dood van een ijsbeertje in juni. Die werd gepakt door haar oudere zus. De moeder greep niet in. Dat is vreemd. Uit sectie bij de Universiteit Utrecht bleek dat het slachtoffer een luchtwegaandoening had. Misschien dat de moeder daarom niets deed. Een ijsbeer investeert niet in iets wat niet levensvatbaar is. We weten het niet. Altijd is er de vrees dat we iets niet goed hebben gedaan. Wij zijn verantwoordelijk voor het welbevinden van de dieren. Dat is de harde kant van dit werk.’ ■

JOSÉ KOK (61)

Studie: Biologie, Landbouw Hogeschool Wageningen (1978-1987)

Werk: Zoölogisch manager Ouwehands Dierenpark